Eduskunnan Suuri valiokunta 18.5.2021

SuV@eduskunta.fi

Asia: Lausunto valtioneuvoston selonteosta EU-politiikasta

Viite: VNS 7/2020 vp / Asiantuntijapyyntö

Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI ry kiittää mahdollisuudesta lausua valtioneuvoston selonteosta EU-politiikasta. Selonteossa on useita kohtia, joissa valtioneuvosto korostaa asianmukaisesti korkeakoulutuksen ja tutkimuksen välttämättömyyttä EU:n kehittämisessä. Unifi kiittää selonteon lähtökohtaa, jonka mukaan EU:n toimien ja tavoitteiden tulee perustua luotettavaan tutkittuun tietoon. Selonteon suurin puute on mielestämme kuitenkin TKI-toiminnan näkymättömyys. Hallitusohjelmassa TKI-toiminta todetaan keskeiseksi Suomen kilpailukyvyn sekä vihreän ja digitaalisen siirtymän osalta, mutta EU-politiikan selonteossa TKI-toimintaa tai Suomen tavoitteita ei käsitellä.

Hedelmällistä koulutuspolitiikkaa kannattaa jatkaa

Unifi kiittää selontekoa siitä, että koulutuksen merkitys näkyy selvästi. Unifi kannattaa lämpimästi, että EU:n strategiseksi tavoitteeksi otetaan eurooppalaisen koulutuksen nostaminen maailman parhaaksi. Tämä edellyttää koulutusinvestointien lisäämistä ja koulutussektorin EU-yhteistyön nostamista uudelle tasolle. Unifi pitää tärkeänä, että Suomi on aktiivinen toimija European Education Area -aloitteessa, jotta eurooppalaisesta koulutusalueesta muodostuu sellainen, joka palvelee Suomea ja Suomen yliopistoja.

Globaalissa kilpailussa pärjäävien huippuyliopistojen luomiseksi on vahvistettava verkostomaisia eurooppalaisia korkeakoulujen yhteistyömuotoja. Unifi toteutti huhtikuussa 2021 kyselyn suomalaisille yliopistoille kartoittaakseen näkemyksiä korkeakouluverkostojen toiminnan ja toimintaympäristön kehittämiseksi EU:n ohjelmakaudella 2021–2027. Suomalaiset yliopistot pitävät eurooppalaisia yliopistoverkostoja tärkeinä, ja ovat kohdentaneet toimiaan verkostojen toimintaan. Kyselyn tulosten perusteella Unifi korostaa, että verkostot tarvitsevat useamman vuoden kehittyäkseen siihen vaiheeseen, että toiminnan menestymisen ja tulevaisuuden toimintalinjojen määrittely on aidosti mahdollista. Isoja muutoksia, uusia toimia tai linjauksia verkostojen toimintaan ei tule EU-tasolla tehdä ennen kuin verkostojen toimintaa voidaan aidosti evaluoida.

Toivomme aktiivista otetta EU:n tutkimus- ja innovaatiopolitiikkaan

Selonteossa todetaan, että EU:n vahva tutkimus- ja innovaatiorahoitusohjelmakokonaisuus on välttämätön, jotta voidaan vahvistaa unionin kilpailukykyä ja yhteiskunnallisiin haasteisiin vastaamista. Euroopan kilpailukyvyn kannalta on tärkeää, että Eurooppa on houkutteleva

paikka tutkimus- ja innovaatiotoiminnalle siten, että se tarjoaa hyvät toimintaedellytykset sekä julkisille että yksityisille toimijoille. Unifi korostaa, että innovaatioiden lähtökohtana on tutkijalähtöinen uteliaisuustutkimus. Tarvitaan siis tiiviimpää yhteistyötä tutkimus- ja innovaatiopolitiikan sekä koulutuksen ja osaamisen kehittämisen välille.

Selonteossa on esitetty selkeästi tutkimuksen ratkaiseva merkitys EU:n tulevaisuudelle. Tästä huolimatta Unifi katsoo, että selonteon suurin puute liittyy kuvattuihin tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoimiin – tai oikeammin konkretian puutteeseen toimiin liittyen. Selonteko ei tarjoa konkreettisia välineitä TKI-tavoitteiden saavuttamiseksi eikä linkkiä olemassa oleviin tarkempiin säädösasiakirjoihin tai suunnitelmiin.

Unifi on eduskunnan sivistysvaliokunnalle 4.3.2021 antamassaan eurooppalaista tutkimusaluetta (European Research Area, ERA) koskevassa lausunnossa todennut, että on erittäin tärkeää, että Suomessa kansalliset politiikkasuunnitelmat ja toimet (erityisesti koulutuspoliittinen selonteko ja TKI-tiekartan toteutus) ovat tiiviisti linkittyneitä eurooppalaisten toimien kanssa. Kunnianhimon ja tavoiteltu laatutaso tulee asettaa korkealle. Unifi katsoo, että selonteossa tulee käsitellä Euroopan tutkimusalueen ERA:n toimeenpano ja Suomen esittää ERA:a koskevat linjauksensa ja tavoitteensa. Suomessa TKI-tiekartan toteuttamisen linkittyminen ERA:n tavoitteisiin on keskeistä. Tämä varmistaa osaltaan suomalaisten tutkijoiden täysipainoisen osallistumisen EU-ohjelmiin sekä eurooppalaisen rahoituksen täysipainoisen hyödyntämisen Suomessa. Unifi katsoo, että näiden ja muiden TKI-toimien konkretisoiminen Suomen EU-politiikkaa koskevassa selonteossa olisi ollut selonteolle eduksi. Suomen on toimittava aktiivisesti ERA:n kehittämisessä. Yliopistot työskentelevät osaltaan jo ERA:n kehittämisen eteen omien verkostojensa kautta.

Selonteossa tuodaan esiin, että muun muassa ilmastonmuutoksen ja luontokadon pysäyttämiseksi sekä ympäristön tilan parantamiseksi toteutettavia toimia on arvioitava tiedepohjaisesti. Unifi kiittää, että tavoite on kirjoitettu auki selonteossa. Sitä voisi kuitenkin edelleen konkretisoida, Suomalaiset yliopistot työskentelevät ilmastonmuutoksen ja luontokadon estämiseksi perustoimintansa kautta (tutkimus, opetus). Lisäksi Unifi muistuttaa, että yliopistojen asiantuntemus on käytettävissä myös muiden selonteossa mainittujen yhteisten tavoitteiden, kuten tasa-arvo ja digitalisaatio, toteuttamiseksi. Selonteossa tulisi vielä konkretisoida toimia, joilla Suomen TKI- panostukset nostetaan neljään prosenttiin BKT:sta ja kotiutetaan eurooppalaista tutkimusrahoitusta.

Eurooppalaista koulutus- ja tutkimusaluetta tulee kehittää yliopistojen vahvuuksiin perustuen

Unifi pitää tärkeänä, että Suomi toimii aktiivisesti European Research Area (ERA) ja European Education Area (EEA) -aloitteissa. Yhteisten eurooppalaisten käytäntöjen rakentaminen liittyy mm. tutkijanuran käytäntöihin ja vaikuttaa tällä tavoin yliopistojen ydintoimintoihin.

Unifi pyytää Suomen päättäjiä myös suhteuttamaan Euroopan komission uuden, yliopistoja koskevan ”Transformation Agenda” -aloitteen tavoitteita ERA- ja EEA- aloitteisiin ja niiden tavoitteisiin. Eurooppalaisten yliopistojen järjestöstä European University Associationista keskeiset toimijat ovat jo ottaneet kantaa EU:n komission suuntaan, ja esittänyt että muutostarvetta korostava ja ulkoa ohjaavasta nimestä luovutaan. Sen sijaan on tärkeää rakentaa yhteistyötä laadukkaan eurooppalaisen koulutus- ja tutkimusalueen hyväksi.

Toivomme proaktiivista ja osallistavaa valmistelua

Unifi pitää tärkeänä, että koulutus- ja tutkimusasioiden valmistelu Suomen EU-politiikassa tapahtuu osallistavalla tavalla. Toivomme mahdollisuutta ja foorumia astetta ennakoivampaan ja proaktiivisempaan vaikuttamiseen Suomen EU-politiikan tavoitteiden asettamisessa korkea-asteen koulutusta ja tutkimusta koskevissa aloitteissa.

Selonteossa on asetettu tavoite, että koulutuksen digitalisaatioon liittyvät kysymykset otetaan EU-asialistalle yhä vahvemmin. EU-tason yhteistyötä tulisi lisätä esimerkiksi tekoälyn hyödyntämisessä opetuksessa ja oppimisessa. Digitaalisessa siirtymässä yliopistojen ja korkeakoulujen rooli on merkittävä. Suomalaisten korkeakoulujen yhteinen Digivisio 2030 on tästä maailmanlaajuisestikin poikkeuksellisen hieno esimerkki.

Suomi tunnetuksi maailman parhaasta koulutuksesta ja korkeatasoisesta tutkimuksesta

Selonteossa korostuu ”maailman paras koulutus”. Maailman paras koulutus on edellytys EU:n globaalille kilpailukyvylle. Unifi muistuttaa, että koulutuksen lisäksi tutkimus on aivan yhtä olennainen osa EU:n kilpailykykyä ja Suomen menestymistä. Ilman tutkimusta ei ole maailman parasta koulutusta. Ilman tiedettä COVID-19-rokote olisi jäänyt kehittämättä. Ilman tutkimusta ei synny maailmanluokan läpimurtoinnovaatioita.

Suomen yliopistojen rehtorineuvosto Unifi ry, Finlands universitetsrektorers råd Unifi rf

Puheenjohtaja	Toiminnanjohtaja
Keijo Hämäläinen	Tanja Risikko